

Förstudierapport
inom området
Revision och
granskningstjänster

23.2-5981-2022

KAMMARKOLLEGIET

Innehåll

1 Sammanfattning	3
2 Inledning	4
3 Föregående upphandling	7
4 Nuvarande ramavtal	9
5 Information om ramavtalen	13
6 Offentlig sektors behov.....	14
7 Marknadsundersökning	24
8 Omvärldsanalys.....	33
9 Relevant lagstiftning, föreskrifter och allmänna råd.....	34
10 Hållbarhet.....	35
11 Säkerhet	37
12 E-handel	38
13 Utvecklingsområden och förändringsbehov i en kommande upphandling.....	39
14 Slutsatser	40
15 Källförteckning.....	41
16 Bilagor.....	41

1 Sammanfattning

Projektgruppen rekommenderar att Kammarkollegiet genomför en upphandling av Revision och granskningstjänster. Det finns ett fortsatt behov av detta ramavtalsområde och nuvarande parter är generellt nöjda med nuvarande ramavtal.

Förstudierapporten framtagen av:

Matilda Sjögren och Goran Alilovic

2 Inledning

2.1 Bakgrund till förstudien

Förstudien är genomförd av Kammarkollegiet och omfattar Revision och granskningstjänster.

Kammarkollegiet har ansvaret för upphandlingsverksamheten inom den statliga inköpssamordningen. Detta innebär att myndigheten har som uppdrag att ingå ramavtal för varor och tjänster som är avsedda för andra statliga myndigheter.

Enligt förordningen (1998:796) om statlig inköpssamordning ska det finnas ramavtal eller andra gemensamma avtal som effektiviserar upphandlingarna för varor och tjänster som myndigheterna upphandlar ofta, i stor omfattning eller som uppgår till stora värden.

2.2 Syfte med förstudien

Huvudsyftet med förstudien är att i ett tidigt skede utreda huruvida ramavtalsområdet uppfyller något av kriterierna ovan eller på annat sätt anses lämpligt för att en upphandling ska genomföras. Om det konstaterats att en upphandling förordas kommer även förutsättningar för en sådan att kartläggas.

Syftet med förstudien vidare är att samla information och kunskap om pågående utveckling inom ramavtalsområdet, samt om vilka behov som myndigheterna har. Förstudien ska även belysa hur upphandlingen kan genomföras och därmed ge underlag till såväl upphandlingsstrategin som kommande upphandlingsdokument. I sammanhanget ska särskilt beaktas att ramavtalen ska vara lätta att avropa från, i vilken uträkning det kommer krävas stöd från ramavtalsförvaltningen samt eventuellt samspel med leverantörsmarknaden gällande förändringar i upplägg och kravställning.

Samtliga rekommendationer som lämnas i samband med denna förstudie kan komma att prövas på nytt, ändras och anpassas i en kommande upphandling då ny information kan tillkomma och förutsättningar kan ändras med tiden.

2.3 Omfattning och avgränsningar i förstudien

Förstudierapporten beskriver nuläge och erfarenheter av användningen av ramavtalen inom området. Den innehåller avropande myndigheters och leverantörers synpunkter på det nuvarande ramavtalet samt deras förslag rörande upplägg av en eventuellt kommande upphandling. Därtill innefattar förstudierapporten en analys av myndigheters behov och marknadens utbud.

Förstudierapporten innehåller inte någon kravspecifikation till en kommande upphandling, och således är eventuella krav som kan ställas endast beskrivna på en övergripande nivå.

Ramavtalen inom detta område kan i dag användas av statliga myndigheter samt stiftelser och andra organisationer med anknytning till staten.

Kommuner och regioner har således inte rätt att avropa från de statliga ramavtalen på detta område.

2.4 Målgrupp

Förstudien riktar sig i första hand till följande målgrupper.

- Berörda personer inom Kammarkollegiet.
- Beställare, upphandlare, inköpare och övriga anställda eller verksamma i statliga myndigheter som använder våra ramavtal.
- Leverantörer – nuvarande och potentiella ramavtalsleverantörer till Kammarkollegiet.

2.5 Metod för förstudien

Förstudiearbetet har utförts i enlighet med Kammarkollegiets projektstyrningsmetodik. Den innefattar:

- initiering av projektet med definition av projektets huvudsakliga mål i form av ett projektdirektiv,
- detaljerad planering, dvs. en projektbeskrivning och planering av projektets aktiviteter,
- genomförande som omfattat informationsinsamling, analys och författande av förstudierapporten, och
- leverans av förstudien med föregående kvalitetssäkring.

Informationsinsamlingen till förstudien har skett genom att en enkät har skickats ut till avropande myndigheter innehållande frågor kopplade till det nuvarande ramavtalet och till utformningen av en eventuellt kommande upphandling. Därtill har en referensgrupp med deltagare från olika avropande myndigheter deltagit i förstudien och bidragit med värdefull information och synpunkter.

Vidare har projektgruppen haft möten med leverantörer och branschorganisationer för att få deras syn på såväl det nuvarande ramavtalet som branschen och dess utveckling.

Möte har hållits med ansvarig ramavtalsförvaltare från Kammarkollegiet.

Det kommer att göras en samlad bedömning av all information som inkommer i förstudien för att på så sätt undersöka hur en eventuell upphandling ska utformas på bästa sätt. Det

kan innebära att förslag från enskilda intressenter inte alltid kan beaktas vid utformningen av en eventuellt kommande upphandling.

3 Föregående upphandling

3.1 Upphandlingsförfarande, tilldelningsgrund och tidpunkter för annonsering m.m.

Den föregående upphandlingen genomfördes enligt ett öppet upphandlingsförfarande och som tilldelningsgrund för anbudsområde avtalsuppföljning, IT-revision, miljö och hållbarhet, forensic och internrevision användes ekonomiskt mest fördelaktiga anbudet utifrån bästa förhållande mellan pris och kvalitet, för anbudsområde finansiell revision användes ekonomiskt mest fördelaktiga anbudet utifrån pris. Upphandlingsdokumentet annonserades den 16 oktober 2019 och sista anbudsdag var den 20 november 2019. Ramavtalen började gälla från och med den 2 mars 2020.

3.2 Upphandlingens omfattning

Upphandlingen av Revision och granskningstjänster omfattades av sex (6) delområden enligt nedan:

- Avtalsuppföljning
- Finansiell revision
- Forensic
- Internrevision
- IT-revision
- Miljö och hållbarhet

3.3 Synpunkter och erfarenheter från föregående upphandling

Projektgruppen från föregående upphandling rekommenderar att man inför en kommande upphandling av Revision- och granskningstjänster gör en djup analys avseende indelningen av delområden samt de tjänster och kompetenser som omfattas av respektive delområde. Frågorna man bör utreda är om tjänsterna och kompetenserna är relevanta och korrekta, att kraven på utbildningar/certifieringar är aktuella för respektive tjänst samt om indelningen i stort är väl anpassad efter myndigheternas behov samt branschens arbetssätt.

Under arbetets gång justerades tidplanen bland annat för att vara bättre anpassad efter branschens "arbetstoppar". I aktuell bransch förekommer en rad arbetstoppar under året som kan vara bra att sätta sig in i för att kunna få så bra och genomarbetade anbud och/eller exempelvis svar på extern remiss eller liknande som möjligt.

Antalet anbud som inkom resulterade i att några av anbudsområdena inte utvärderades. Projektgruppen lade ner mycket tid på att ta fram case som skulle användas vid

utvärderingen. Det kan vara värdefullt att se över utvärderingsmodellen och väga tiden man väljer att lägga ner på att ta fram en utvärderingsmodell kontra de uppskattade antalet anbud som kan tänkas inkomma.

Utbildningen i revision som projektledare och projektmedlem deltog i via FAR var oerhört givande och en rekommendation är att se över möjligheten att delta vid en sådan även inför kommande upphandling.

4 Nuvarande ramavtal

4.1 Avtalens löptid

Ramavtalen, som började gälla från den 02-03-2020, gäller till och med den 01-03-2024.

4.2 Antagna ramavtalsleverantörer

Följande ramavtalsleverantörer antogs:

- Ernst & Young AB
- KPMG AB
- Öhrlings PricewaterhouseCoopers AB
- Transcendentgroup Stockholm AB
- Nixu AB
- EnSuCon AB

4.3 Omsättning på ramavtalet

Nedan redovisas omsättningsstatistik avseende Q3 2020 – Q3 2022. Statistiken baseras på uppgifter redovisade av de sex (6) ramavtalsleverantörerna till Statens inköpscentral.

4.3.1 Omsättning fördelat per ramavtalsleverantör och år

Omsättning 2020 Q3 - Q4 (Total omsättning för perioden: 14 163 572 SEK)

Ramavtalsleverantör	Omsättning i SEK
EnSuCon AB	24 000
Ernst & Young AB	1 573 857
KPMG AB	9 217 143
Nixu AB	444 286
Transcendent Group Stockholm AB	307 857
Öhrlings PricewaterhouseCoopers AB	2 596 429

Omsättning 2021 (total omsättning för perioden: 58 853 728 SEK)

Ramavtalsleverantör	Omsättning i SEK
EnSuCon AB	773 857
Ernst & Young AB	8 855 857
KPMG AB	43 900 286
Nixu AB	1 368 714
Transcendent Group Stockholm AB	1 093 571
Öhrlings PricewaterhouseCoopers AB	2 861 143

Omsättning 2022 Q1-Q3 (total omsättning för perioden: 36 270 142 SEK)

Ramavtalsleverantör	Omsättning i SEK
EnSuCon AB	703 571
Ernst & Young AB	4 689 429
KPMG AB	26 556 571
Nixu AB	1 322 714
Transcendent Group Stockholm AB	2 090 143
Öhrlings PricewaterhouseCoopers AB	907 714

Totalt för perioden Q3 2020 – Q3 2022 (total omsättning för perioden: 109 287 142 SEK)

Ramavtalsleverantör	Omsättning i SEK	Andel av totalen i %
EnSuCon AB	1 501 428	1,4
Ernst & Young AB	15 119 143	13,8
KPMG AB	79 674 000	72,9
Nixu AB	3 135 714	2,9
Transcendent Group Stockholm AB	3 491 571	3,2
Öhrlings PricewaterhouseCoopers AB	6 365 286	5,8

4.3.2 Fördelat per ramavtalsleverantör och delområde

Då bearbetningen av statistiken i skrivande stund för perioden Q3 2020 – Q3 2022 inte är slutförd redovisas här i stället fördelningen mellan de olika delområdena per leverantörer där totalsumman är 80 372 731 SEK.

Fördelningen mellan de olika delområdena per ramavtalsleverantör.

Ramavtalsleverantör	Omsättning i SEK Totalt och per delområde	Andel i %
KPMG AB	57 241 722	71 %
Forensic	47 041 250	
Internrevision	6 443 343	
Finansiell revision	3 433 004	
Avtalsuppföljning	224 125	
Miljö och hållbarhet	100 000	
Ernst & Young AB	10 350 905	13 %
Finansiell revision	10 289 455	
Internrevision	61 450	

Öhrlings PricewaterhouseCoopers AB	6 097 016	8 %
Finansiell revision	4 103 645	
Internrevision	1 278 896	
Avtalsuppföljning	540 145	
IT-revision	174 330	
Nixu AB	3 729 800	5 %
IT-revision	3 729 800	
Transcendent Group Stockholm AB	1 798 646	2 %
Internrevision	1 798 646	
EnSuCon AB	1 154 643	1 %
Miljö och hållbarhet	1 154 643	
Totalsumma	80 372 731	100 %

Fördelningen mellan de olika delområdena enligt uppgifterna ovan.

Delområde	Summa i SEK	Andel av summan i %
Forensic	47 041 250	59
Finansiell revision	17 826 104	22
Internrevision	9 582 335	12
IT-revision	3 904 130	5
Miljö och hållbarhet	1 254 643	2
Avtalsuppföljning	764 270	1

5 Information om ramavtalen

Information om ramavtalen förmedlas på www.avropa.se. Där publiceras bl.a. listor över ramavtalsleverantörer och avropsberättigade myndigheter, avtalsdokument, avropsmallar, samt vägledningar med stöd för avropsberättigande myndigheter vid avrop.

Kammarkollegiet genomför också regelbundet olika typer av seminarier kopplat till respektive ramavtalsområde, två så kallade Avropadagar riktade till myndigheter och tre leverantörsdagar fördelat på leverantörer inom IT-och telekom, resebranschen samt övriga varor och tjänster. Därutöver ges vägledning och stöd i samband med bl.a. avrop från ramavtalen via såväl mail som telefon.

6 Offentlig sektors behov

6.1 Inledning

För att kartlägga behovet inom offentlig sektor gällande det aktuella ramavtalsområdet samt samla in och analysera synpunkter på det befintliga ramavtalet har det i förstudien genomförts dels en enkätundersökning dels ett referensgruppsmöte med deltagare från de myndigheter som i enkäten anmält sitt intresse för att ingå i referensgruppen.

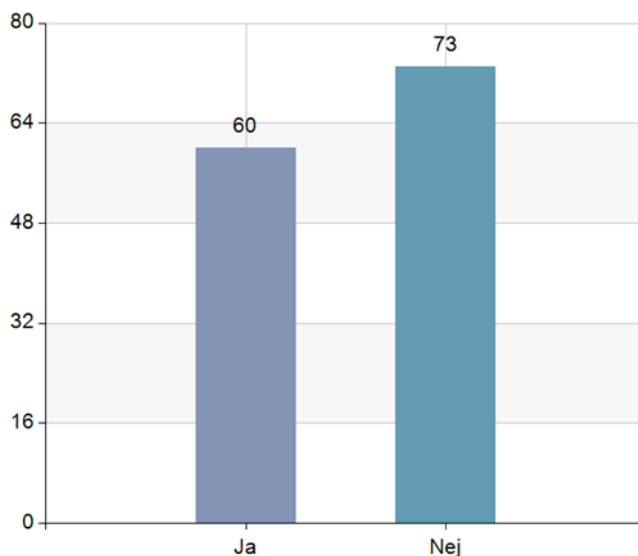
6.2 Myndighetsenkät

En enkät gick ut till 216 avropsberättigade myndigheter. Enkäten besvarades av 137 respondenter, vilket ger en svarsfrekvens på 63,4%.

Syftet med enkäten var att undersöka behovet av samt önskemål kring tjänster inom ramavtalsområdet. Vidare var syftet att ge myndigheterna möjlighet att dela med sig av sina erfarenheter rörande det befintliga ramavtalet och ge generella synpunkter avseende en eventuellt kommande upphandling av ett statligt ramavtal.

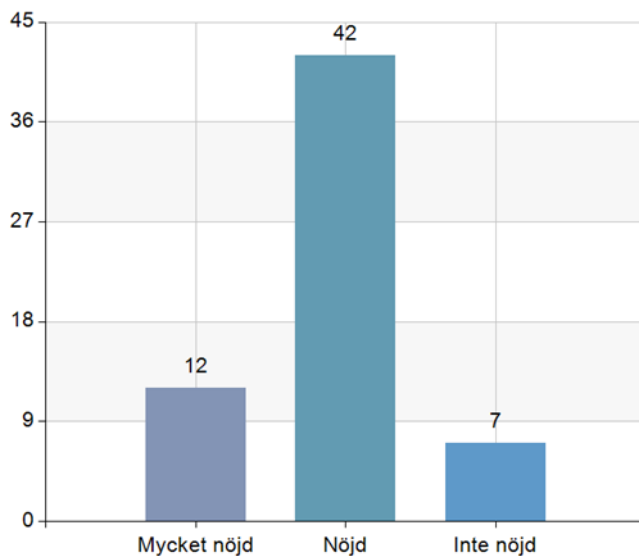
Redovisning av myndighetsenkät

6.2.1 Har myndigheten avropat från det statliga ramavtalet för Revision och granskningstjänster?

45 % av respondenterna har angett att de har avropat från det statliga ramavtalet.

6.2.2 Är ni nöjda med det statliga ramavtalet för Revision och granskningstjänster?

6.2.3 Beskriv varför ni inte är nöjda med det befintliga ramavtalet:

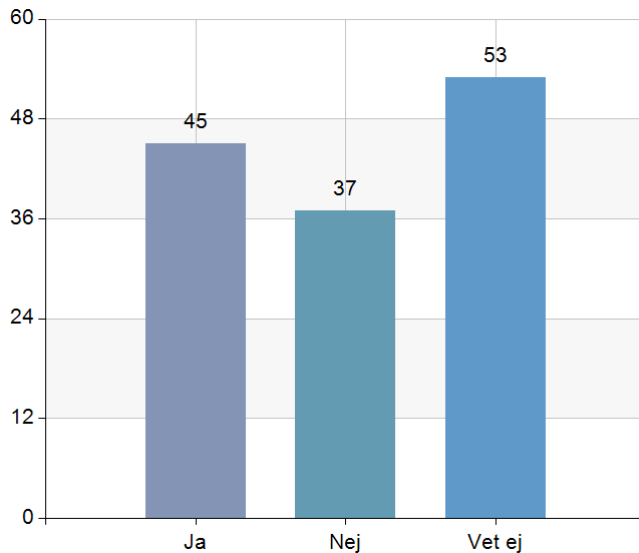
De respondenter som på föregående fråga svarade att de inte var nöjda med befintligt ramavtal fick denna följdfråga. Några av respondenterna har angivit att de inte har fått några avropssvar på avropen. Några respondenter upplever kapacitetsbrist hos ramavtalsleverantörerna vilket blir problematiskt när myndigheterna ställer höga krav på kompetens.

6.2.4 Hur har ramavtalet fungerat utifrån avrop, tjänsternas utförande och resultatet?

Av 54 respondenter var 31 nöjda och 6 respondenter delvis nöjda. 12 respondenter angav att de inte fick några avropssvar eller väldigt få avropssvar. Som skäl till missnöje har bland annat följande angetts:

- felaktiga fakturor avseende debiterade timmar, arvodesnivå och beteckningar,
- missnöje med arbetet och resultatet,
- fel kompetens på konsulterna gentemot avropet
- bristande förståelse för uppdraget
- försening av leverans
- för högt pris

6.2.5 Planerar myndigheten att i framtiden avropa från det statliga ramavtalet för Revision och granskningstjänster?

45 respondenter angav att de planerar att använda ramavtalet i framtiden medan 53 svarade att det inte vet. 37 respondenter angav att de inte har för avsikt att använda ramavtalet.

6.2.6 Ange, om ni har möjlighet, en uppskattad omsättning för era kommande avrop under nästkommande ramavtalsperiod (4 år).

42 respondenter inkom med svar varav 28 angav en uppskattning som totalt maximalt uppgår till 45 390 000 SEK för ramavtalsperioden. Resten av respondenterna angav att de inte vet eller att det är svårt att ange en uppskattning.

6.2.7 Finns det någon tjänst eller något område ni skulle önska inkludera i ramavtalet som saknas i nuvarande ramavtal och i så fall vilken/vilka?

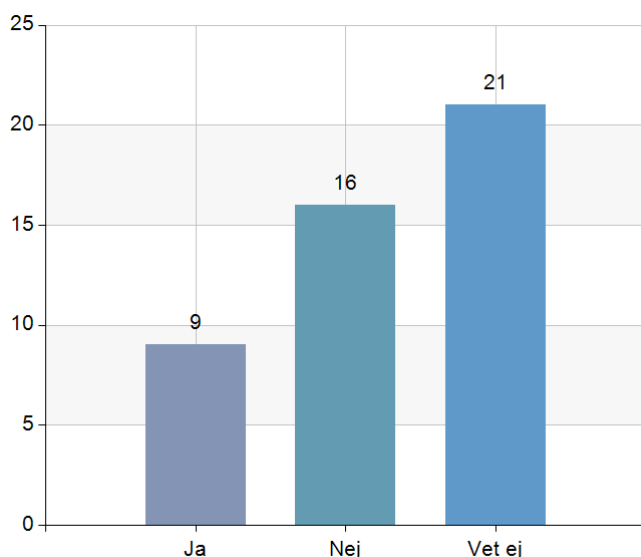
Av de 32 respondenter som besvarade denna fråga svarade enbart 2 respondenter att de önskar inkludera tjänster som saknas, däribland visseblåarsystem förslagsvis inkluderat i delområdet Forensic samt tillgänglighet. En respondent svarade att ramavtalet täcker behovet i form av tjänster men hade önskemål om fler leverantörer per delområde för att säkerställa leverans.

6.2.8 Vad anser ni om nuvarande indelning av delområden? Om möjligt, beskriv gärna hur en annan indelning skulle kunna se ut.

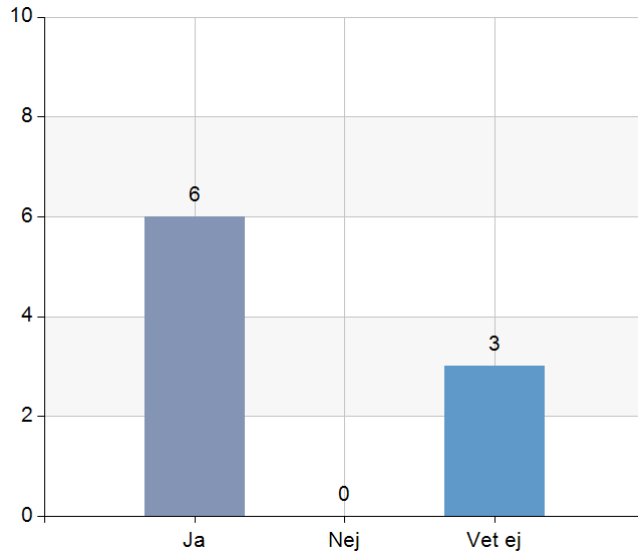
Av de 33 respondenter som besvarade denna fråga ansåg 19 att nuvarande indelning är bra. 5 respondenter hade ingen åsikt och ytterligare 5 ansåg att internrevisionen borde omfatta it-granskningar. Bland de övriga kommentarerna kopplat till denna fråga framkom önskemål om att ramavtalet borde omfatta operativ revision, projektrevision, tillgänglighet samt att det borde gå att avropa från flera delområden samtidigt vid mer komplexa revisioner.

6.2.9 Har ni behov av att kunna avropa stödfunktion för visselblåsning?

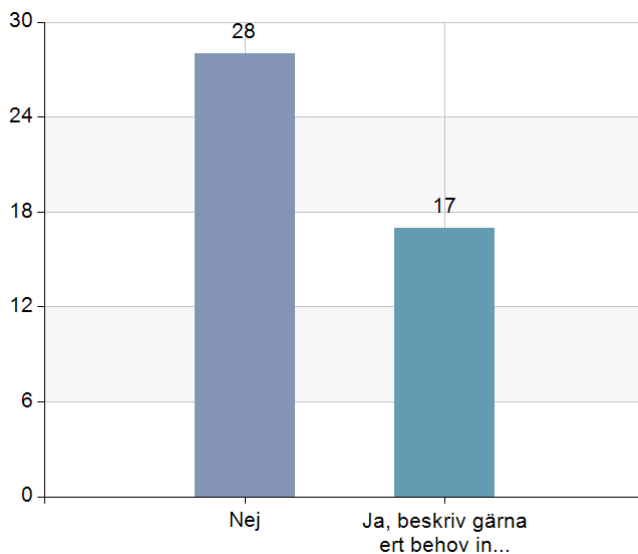
9 av 46 respondenter angav att de har behov av att kunna avropa stödfunktion för visselblåsning medan 21 respondenter svarade vet ej.

6.2.10 Har ni även behov av att kunna avropa granskning och åtgärd efter inkommen visseblåsning?

Av de 9 respondenterna som angav att de har behov av granskning och åtgärd efter inkommen visseblåsning har sex (6) respondenter svarat ja respektive tre (3) som svarat vet ej.

6.2.11 Har ni behov av revision- och granskningstjänster med koppling till områdena krisberedskap och kontinuitetshandling? Till exempel avseende granskning av myndighetens arbete med risk- och sårbarhetsanalys som en del av organisationens arbete med kontinuitetshandling.

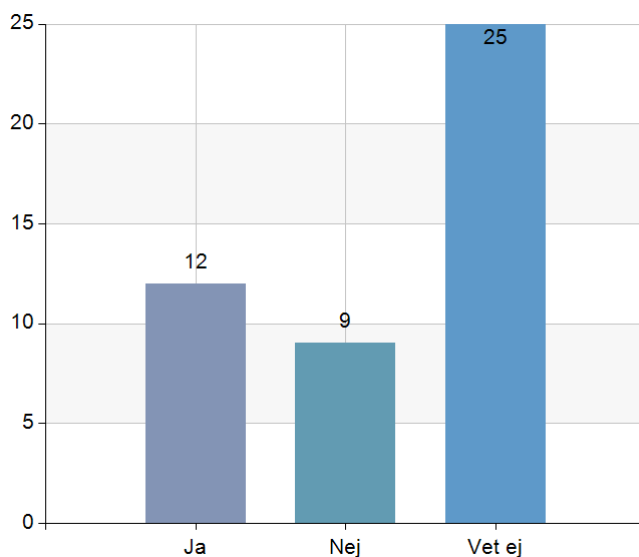

De respondenter som svarade att det har behov med koppling till krisberedskap och kontinuitetshantering fick en följdfråga om att beskriva sitt behov. Av dessa ansåg 4 respondenter att tjänsten bör inkluderas i delområdet Internrevision.

6.2.12 Anser ni att revisions- och granskningstjänster med koppling till krisberedskap och kontinuitetshantering bör omfattas av ramavtalsområdet, och ingå som ett separat delområde eller som en del av något av de nuvarande delområdena?

På denna fråga svarade 7 av 17 respondenter att det bör utgöra ett eget delområde i kommande upphandling.

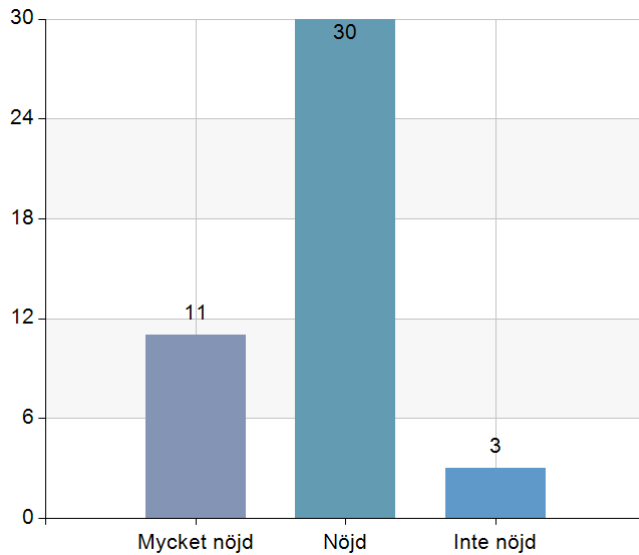
6.2.13 Har ni behov av revisions- och granskningstjänster med koppling till området tillgänglighet*? Till exempel avseende granskning av IT-lösningarnas webbtillgänglighet utifrån Web Content Accessibility Guidelines (WCAG).

6.2.14 Anser ni att revisions- och granskningstjänster med koppling till tillgänglighet bör omfattas av ramavtalsområdet, och ingå som ett separat delområde eller som en del av något av de nuvarande delområdena?

4 av 12 respondenter angav att detta bör ligga som ett separat delområde. Två respondenter tycker att tjänsten kan inkluderas i delområdet Internrevision och ytterligare två respondenter anser att det bör inkluderas i delområdet IT-revision.

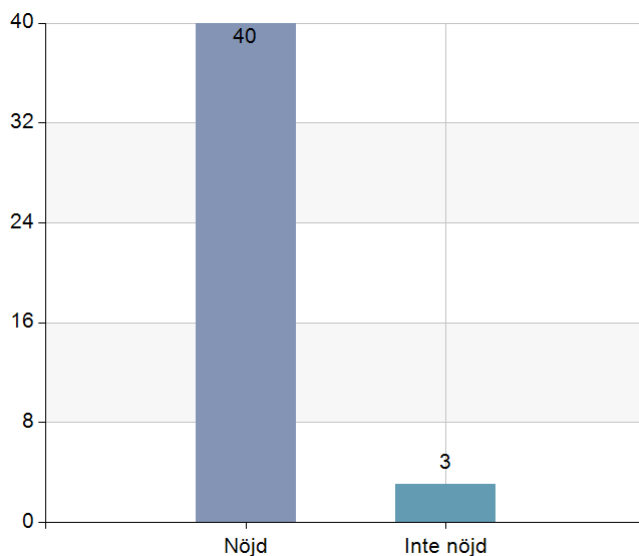
6.2.15 Är ni nöjda med resultatet och slutrapporterna ni fått från leverantörerna?

6.2.16 Varför är ni inte nöjda med resultatet och slutrapporterna?

En respondent angav som skäl till att de inte var nöjda med resultatet och slutrapporten att rapporten och den underliggande granskningen inte var kvalitetsmässigt godtagbar samt att granskningen inte uppfyllde kraven på god internrevisionssed.

6.2.17 Är ni nöjda med hur faktureringen har fungerat kopplat till villkor och priser i ramavtalet och kontrakten?

6.2.18 Övriga kommentarer, synpunkter eller medskick?

En respondent angav att det finns begränsningar för de mindre IR-funktionerna rörande extern kvalitetssäkringsrevision samt att kostnadsbilden blir för hög inom nuvarande ramavtal. En annan respondent angav att det är viktigt att ha en tydlig kravställning avseende leverantörernas kapacitet att tillhandahålla erfarna konsulter med kompetens och yrkesskicklighet inom internrevision.

6.2.19 Sammanfattning av myndighetsenkät

Myndigheterna är till största del nöjda med ramavtalet och dess utformning. Det som varit återkommande bland kommentarerna är att myndigheterna upplever att bristen ligger i leverantörernas kapacitet och/eller vilja att leverera.

6.3 Referensgruppsmöte med myndigheter

De myndigheter som i enkäten, via avropa.se eller på annat sätt anmält intresse att medverka i referensgruppen bjöds in till ett möte på Kammarkollegiet.

Sammanlagt bjöds åtta (8) avropsberättigade myndigheter in till referensgruppsmöte. Sex (6) personer från totalt sex (6) myndigheter deltog.

Syftet med referensgruppsmötena var att, som ett komplement till enkäten, på ett fördjupat plan ge myndigheterna möjlighet att dela med sig av sina erfarenheter rörande det befintliga ramavtalet och ge generella synpunkter avseende en eventuellt kommande upphandling av ett statligt ramavtal.

Redovisning av referensgruppsmöte

6.3.1 Indelning i områden

Myndigheterna framförde önskemål under referensgruppsmötet om att Internrevision och IT revision bör vara ett gemensamt område. Förslaget föranledde en diskussion om huruvida det skulle kunna påverka konkurrensen. Ett alternativ som diskuterades är att ha kvar områdena som två separata men att utöka området Internrevision och inkludera viss IT-revision i delområdet eftersom dessa två tjänster i stor utsträckning avropas och hänger ihop, IT-revision är i mångt och mycket en del av Internrevision.

Det framkom under mötet att Cobit IT-revisionsstandard saknas i nuvarande ramavtal och bör inkluderas i kommande. Standarden är jämförbar med COSO standarden som finns för Internrevision.

Vidare diskuterades huruvida Kammarkollegiet i kommande upphandling ska anta fler ramavtalsleverantörer per delområde för att öka leveransgarantin. Därtill diskuterades frågan om tillgång till utländsk personal för de kompetenser där det råder stor

personalbrist. Dock blev det tydligt under diskussionen att det kan bli problematiskt för de myndigheter som har behov av att ställa krav avseende SUA.

6.3.2 Visselblåsarfunktion

Sedan mitten på 2022 finns ett lagkrav som säger att organisationer med över 50 anställda måste implementera en visselblåsarlösning. Under mötet diskuterades hur myndigheterna hanterar kravet i dagsläget och hur de önskar hantera det framöver.

Diskussionen mynnade ut i att det eventuellt inte finns något större behov av att upphandla tjänsten eftersom många myndigheter har hanterat det internt.

6.3.3 Forensic

Delområdet Forensic diskuterades särskilt under mötet eftersom området genererat högst omsättning. Myndigheterna har önskemål om att Kammarkollegiet i kommande upphandling ställer krav på att leverantören måste ha kapacitet att kunna vara på plats snabbt vid inträffande av en incident eller misstänkt incident. Vidare framhöll myndigheterna vikten av att kunna gå vidare i rangordningen om leverantören rangordnat som nummer 1 inte har möjlighet att vara på plats tillräckligt skyndsamt.

6.3.4 Kompetenser

Några myndigheter upplever att tjänsten inte utförs på det viset som myndigheten har efterfrågat/beskrivit i avropet. För exempelvis finansiell revision efterfrågas ofta en auktoriserad revisor men tjänsten utförs till största del av en mer junior konsult. Myndigheterna är medvetna om att det säkerligen är så det fungerar i branschen men framhåller att det behöver bli tydligare i priserna och faktureringen. Om tjänsten till största del utförs av en junior konsult ska inte det största timdebiteringen ligga på priset för en auktoriserad revisor vilket genererar ett avsevärt högre timpris.

I övrigt är myndigheterna nöjda med hur kraven på kompetenser ser ut och hur kompetenserna beskrivs i ramavtalet.

6.3.5 Finansiell revision

Finansiella revisioner sker i princip alltid utefter en fastställd standard vilket innebär att området är väl anpassat för rangordning. Dock framkom det önskemål från referensgruppsdeltagare om att det i kommande ramavtal ska finnas större möjligheter att frångå rangordningen när det finns skäl för det. Alternativt en kombinerad avropsordning.

Ofta sker granskningen av en junior konsult och en auktoriserad revisor gör sedan en kvalitetssäkring av arbetet och undertecknar rapporten.

6.3.6 Leveranskapacitet/leveransgaranti

Det var tydligt under mötet att referensgruppsgruppen upplever problem med att få svar på avrop. Branschen är under hårt tryck och myndigheterna upplever att ramavtalsleverantörerna inte svarar på avrop eller tackar nej i stor utsträckning. Efter diskussion om att anta fler anbudsgivare i kommande upphandling var alla eniga om att det vore gynnsamt för alla parter.

6.3.7 Kvalitet

Under mötet diskuterades kvalitetsparametrar för tjänsterna inför kommande upphandling som exempelvis referenstagning. Utöver det som kontrollerades vid föregående upphandling föreslogs att Kammarkollegiet ska vid frågor till referenter beakta huruvida uppdrag utförts och startat vid utsatt tid.

6.3.8 Övrigt

Referensgruppsdeltagarna som deltog under mötet deltar gärna som referensgrupp även i upphandlingsfasen.

6.4 Sammanfattning av referensgruppsmöte

Myndigheterna är i huvudsak nöjda med ramavtalet. Ramavtalet är väl anpassat för att kunna användas av flertalet myndigheterna trots att behovet av hur tjänsterna ska utföras varierar stort. Ramavtalet upplevs enkelt att använda och samtidigt är det tillräckligt flexibelt. Den tydligaste synpunkten från myndigheterna är bristen på avropssvar och ett sätt att lösa det inför kommande ramavtalsperiod, enligt referensgruppen, är att anta fler leverantörer per delområde. Ramavtalet är enkelt att avropa ifrån men förnyad konkurrensutsättning är tidsödande för leverantörerna och eventuellt skulle en kombinerad avropsordning resultera i att myndigheterna erhåller fler svar, även om anbudsgivare av en eller annan anledning behöver tacka nej. En sådan kombinerad avropsordning skulle kunna se ut så att avrop sker genom rangordning för uppdrag upp till ett visst antal timmar och för uppdrag på över det bestämda antalet timmar sker avrop genom förnyad konkurrensutsättning.

7 Marknadsundersökning

7.1 Inledning

För att kartlägga marknadens utbud inom det aktuella ramavtalsområdet och samla in och analysera synpunkter på det befintliga ramavtalet har det i förstudien genomförts möten med nuvarande ramavtalsleverantörer samt därutöver ett antal potentiella leverantörer.

7.2 Marknaden

Marknaden för Revision och granskningstjänster är en ständigt växande marknad. Efterfrågan ökar i princip inom alla delområden men trycket är just nu särskilt högt inom IT revision och Forensic.

Det finns i princip fyra (4) stora leverantörer som står för de största volymerna inom hela området, utöver dessa finns det många mindre, mer nischade leverantörer inom exempelvis IT revision och miljö och hållbarhet. Flertalet leverantörer på marknaden kan erbjuda sina tjänster över hela landet eftersom tjänsterna ofta utförs på distans.

Det råder ganska stor personalbrist på området, särskilt inom IT revision där många företag väljer att anställa personal från andra länder på grund av att kompetensbristen är så stor i Sverige.

Branschens utveckling de senaste åren har resulterat i att tjänsterna utförs alltmer digitalt, leverantörerna erbjuder sina tjänster med tekniska lösningar för att band annat underlätta vid granskning av exempelvis stora datamängder.

Ett område som har utvecklats särskilt mycket under den senaste tiden är det proaktiva arbetet, att skapa medvetenhet kring risker och eventuellt potentiella incidenter som kan inträffa.

Kvalitén är något som värdesätts högt på området och det ligger stor yrkesstolthet i att leverera till bra kvalitet. Dock är det svårt i offentliga upphandlingar anser både myndigheter och leverantörer eftersom priset ofta spelar en avgörande roll. Det resulterar i att leverantörer behöver avböja avrop och att myndigheterna upplever att de inte erhåller det som efterfrågats.

Leverantörerna framförde att klausulen om prisjustering och aktuellt index fungerat bra. Det är viktigt att den beaktas även i kommande upphandling eftersom den har fungerat väl trots omständigheterna i världen som påverkat prissättningen.

Timpris är den dominerande prismodellen på området. Med undantag för de tekniska lösningarna som inte kan debiteras per timme utan prissättning för dessa lösningar är

baserade på licenser eller fast pris för en period. Andra tillkommande kostnader som finns inom ramavtalsområdet är resekostnader. Dessa kostnaderna utgör dock en försumlig del eftersom tjänsterna i huvudsak utförs på distans.

Beroende på vilken känslig information som avropade konsulter ges tillgång till kan det föreligga behov för avropande myndigheter att ställa säkerhetskrav gentemot leverantörer, exempelvis SUA-avtal.

7.3 Möte med leverantörer

7.3.1 Om leverantörsmöten

Projektgruppen genomförde möten med fyra (4) ramavtalsleverantörer som är med på nuvarande ramavtal samt en (1) ytterligare leverantör under slutet av 2022.

Samtliga leverantörer som anmälde intresse att vara med i förstudien har getts möjlighet att delta. En agenda med frågor skickades ut till leverantörerna i förväg och mötena hölls via Skype.

Nedan redovisas de mest relevanta frågeställningarna och svaren från leverantörsmötena.

Om företagen och marknaden

7.3.2 Vad ser ni för möjligheter och hinder på marknaden?

Personalbristen är ett stort problem, flertalet leverantörer nämner att det blivit allt svårare att hitta konsulter med rätt kompetens. Det ställs allt högre krav på konsulternas erfarenhet och kompetens i takt med nya riktlinjer och högre krav från beställare. Problemet är speciellt stort inom IT revision. Många företag väljer att anställa personal från andra länder men många beställare ställer krav på att konsulten ska kunna hantera svenska i både tal och skrift samt inneha svenskt medborgarskap.

En leverantör framförde att de upplever en större efterfrågan på området Finansiell revision. Området har enligt leverantören breddats och inkluderar nu ett större arbete än tidigare vilket kräver mer personal samt högre kompetens.

Leverantörerna framhåller vikten av kvalitet, särskilt inom upphandlingar där leverantörerna upplever att kvaliteten får stå tillbaka och att prisparametern ibland får för stor effekt vid urval av leverantörer.

Inom Forensic är det en betydligt större mängd data som analysera gentemot tidigare och det finns en högre förväntan från alla intressenter på större utredningar och förebyggande arbeten.

7.3.3 Arbetstoppar under året?

Inom revision är oktober månad den stora arbetstoppen under hösten, liksom januari till mars månad genererar hög arbetsbelastning under våren på grund av årsbokslutsgranskningar.

Inom IT ligger högst arbetsbelastning på hösten eftersom it-revision är en del av intern kontrollgranskningarna som sker innan bokslutsgranskningen.

För Forensicområdet är arbetsbelastningen ganska jämn under året, ofta är det korta ledtider i form av att det svårt att förutse oegentlighet. Behovet uppkommer plötsligt och då behöver beställaren kunna få snabba leveranser av konsulter.

7.3.4 Hur ser konkurrensen ut på marknaden?

Inom finansiell revision är det främst fyra stora byråer som konkurrerar, två mindre samt några ytterligare mindre nischade byråer. Hela marknaden inom IT är växande och det råder hård konkurrens.

7.3.5 Växer marknaden? (hög omsättning speciellt för området Forensic)

Forensicutredningar kopplat till pandemistöd har i stor utsträckning gett effekten av den höga omsättningen på delområdet Forensic. Med anledning av det skulle omsättningen eventuellt kunna minska framöver. Dock har även välfärdsbedrägerier ökat under de senaste åren vilket har sin grund i att man vill säkerställa att bidrag betalas ut på godartade grunder. Välfärdenspengar ska komma någon till gagn av rätt anledning men bidragsbedrägerier ökar enormt. Myndigheter genomför en del egna utredningar men ofta väljer myndigheterna att ta in externa tjänster för att utreda sådana bedrägerier.

7.3.6 Hur ser efterfrågan ut inom den statliga sektorn?

Inom finansiell revision efterfrågas mycket standardstyrda tjänster, generellt är det många avrop på området och rangordning fungerar därför bra som avropsförfarande.

Även inom IT området får leverantörerna många avrop, området avropas genom FKU vilket innebär att det är tidskrävande för leverantörerna att svara på avropen. Flertalet leverantörer framhåller att delområdet skulle gynnas av en kombinerad avropsordning. Det som efterfrågas mest på området är informationssäkerhetstjänster, tekniska granskningar (penntest), IT-säkerhet, kodgranskningar, hackande under kontrakt och olika granskningar baserat på MSB:s regelverk.

Delområden Internrevision och Forensic genererar många avrop och vidare framhåller en leverantör att de har fått en del förfrågningar gällande visseblåsarärenden.

7.3.7 Vilka trender ser ni inom området de kommande 3-5 åren?

Inom det finansiella området ökar kraven årligen från regulatorerna i form av standarder, riktlinjer och processer vilket resulterar i att det blir ökade krav på revisorn, dess arbetsinsats och kompetens.

På IT området ser man ett ökat intresse vilket bland annat beror på det som händer i omvärlden, exempelvis kriget i Ukraina. Det ställs högre krav på säkerhet generellt och efterfrågan på IT revisorer ökar såklart också som ett led i det. Likaså är det inom Internrevision eftersom kraven på Internrevision ökar i takt med att IT-risterna ökar. EU:s kommande cybersäkerhetslagar innebär att branschen kommer se fler regleringar både nationellt och internationellt. Detta kommer troligtvis innebära att tjänsterna kommer efterfrågas i ännu högre utsträckning framöver. Det är relativt enkelt för en s.k. hackare att göra stor skada idag och det finns många hotaktörer. Eftersom det oftast ligger stora värden i sådana brott befarar branschen att sådana incidenter kommer bli allt vanligare i framtiden.

Vidare ser man en ökad efterfrågan av proaktivt arbete. Fler kunder vill kartlägga och analysera risker för att förebygga och säkerställa medvetenhet för potentiella problem som kan komma att uppstå.

Inom forensic blir arbetet mer och mer digitaliserat, mycket på grund av den betydligt större mängd data som analyseras jämfört med tidigare.

Nuvarande ramavtal

7.3.8 Hur tycker ni att ramavtalet har fungerat?

Ramavtalet har på det stora hela fungerat väldigt bra. Några av leverantörerna hade önskemål om att Kammarkollegiet ska arbeta mer med information om ramavtalet till avropsberättigade myndigheter eftersom de upplevt att informationen om att det finns ett ramavtal på området inte har nått ut till alla.

På området finansiell revision har det ett antal gånger uppstått diskussioner kring att revisorererna är ålagda att följa lagen om penningtvätt. Leverantörerna föreslår att man i ett kommande ramavtal inkluderar en skrivning om detta för att undvika felaktiga tolkningar.

Inom området Forensic är det för snävt att endast ange timpris. Leverantörerna föreslår att man öppnar upp för leveranser på annat sätt än bara timmar, exempelvis paketlösningar. Leverantörerna kan tillhandahålla en hel del tekniska lösningar som tjänst, vilka inte kan debiteras per timme.

7.3.9 Hur har avropen fungerat?

Leverantörerna upplever att avropen är av blandad kvalitet, möjligtvis är myndigheterna lite försiktiga med att föra en dialog med leverantörerna innan avrop. Det är inte alltid som myndigheterna själva vet vilken eller vilka tjänster de ska efterfråga utan enbart hur behovet ser ut. En dialog innan avrop hade därmed förenklats för alla parter.

En leverantör föreslår att man i kommande upphandling öppnar upp för att myndigheterna i sina avrop kan välja att enbart beskriva sitt behov och låta leverantörerna sätta ihop ett team eller föreslå vilken/vilka kompetenser som behövs för att utföra tjänsten på bästa sätt. Ofta upplever leverantörerna att myndigheterna kan behöva rådgivning innan de genomför sina avrop.

En leverantör framförde att de vill ha en uppskattad volym eftersom större volym kan generera bättre priser. Det är dock svårt att beräkna exakt volym eftersom avropsberättigade enbart kan ange en uppskattning. Därtill är det svårt eftersom avropsberättigade inte kan presentera en fastställd tidplan för uppdrag vilket leder till att det kan vara svårt för leverantörerna att allokera konsulter för uppdragen. Leverantören menar att det är enklare med längre avtal för granskningar under särskilda perioder på grund av att tidsaspekten är den utmanande faktorn i branschen. Det är leverantörens ansvar att ha resurser för varje uppdrag och de måste på så vis ha en organisation som är tillräckligt bemannad.

7.3.10 Vad anser ni om indelningen av delområden?

Flertalet leverantörer tycker att nuvarande indelning fungerar bra och att gränsen mellan olika områden är tydlig, det är sällan de har upplevt att myndigheterna avropat från "fel" delområde.

Några leverantörer framförde en önskan om att IT-revision och internrevision ska vara ett gemensamt delområde eftersom IT är en stor del av internrevision. Många tycker också det är en fördel att kunna nyttja samma leverantör för både IT och granskning och internrevisioner, man menar därför att det skulle vara positivt för alla parter att ha samma leverantörer inom dessa områden.

7.3.11 Vilken av kompetenserna står för störst timdebitering?

Merparten av uppdragen genomförs av specialister eller granskare, färre avrop av granskningsledare. En leverantör framhåller att de saknar en kompetens för kvalitetsgranskare i nuvarande ramavtal.

En leverantör menar att man generellt kan säga att den yngsta kategorin av konsulter med erfarenhet på 1-3 år utgör 60-65 % av total tid för uppdraget medan specialist och granskningsledare står för resterande tid i form av kvalitetssäkring, mer komplexa frågeställningar och yttersta ansvar för framtagande och avlämnande av rapport.

En leverantör för delområdet IT revision svarar att det är relativt jämn spridning av timdebitering mellan de olika konsultnivåerna men att det debiteras något mindre antal timmar för juniora konsulter. Leverantören menar att det beror på informationssäkerheten som omfattas i större utsträckning för just IT revision.

En leverantör framförde att de upplevt att myndigheter avropat granskare/junior konsult men borde ha efterfrågat expertkompetens på området och hade då behövt vara tydliga med det i sitt avrop. En del myndigheter vill exempelvis ha erfarna konsulter som kan ”teama upp” med någon internt. Ett sådant exempel är myndigheter som har internrevision och avropar stöd, i det fall myndighet vill ha in granskare som ska hjälpa till internt behövs minst fem års erfarenhet. Väldigt erfaren personal förväntas levereras till det låga priset för granskare och det resulterar i uteblivet avropssvar. Olika specialistkompetenser är svårt att prissätta generellt.

7.3.12 Har ni fått avrop som avser granskning/uppföljning på plats?

Generellt sett har det varit ett svalt intresse för granskningar på plats, både inom och utanför Sveriges gränser. Eventuellt är pandemin bidragande till att arbete i högre utsträckning sker på distans men leverantörerna har svårt att se att det skulle bli större intresse för granskningar på plats även framöver.

7.3.13 Finns det några avtalsvillkor som ni anser bör justeras inför en kommande upphandling?

Avtalsvillkoren fungerar bra i stort, dock framhåller en leverantör att man kan behöva se över avtalsvillkoren specifikt för finansiell revision. Inom området applicerar företagen alltid standardstyrda uppdragsbrev vilka inte är helt i linje med hur ramavtalet ser ut i dagsläget. Leverantören tipsar om att Kammarkollegiet kan kika på FAR:s allmänna villkor eftersom dessa i princip alltid används i uppdragsbreven.

En leverantör menar att avtalsvillkoren behöver kompletteras och inkludera prismodeller för digitala tjänster såsom visseblåsarfunktion och förebyggande forensicsystem. Det är tjänster som myndigheterna efterfrågar men som inte kan prissättas per timme eller som totalkostnad eftersom det ofta rör sig om löpande licensavgifter.

När kunden får slutrapport och det inte finns ytterligare feedback att ge så anses uppdraget avslutat. Detta innebär att kunden inte kan komma tillbaka efter exempelvis ett halvår då omvärlden förändrats och begära uppdatering eller förbättring av slutrapporten. På så vis bör man inte kunna kräva vite efter godkänd och avslutad slutrapport.

Pris

Flertalet leverantörer påpekade vikten av att priset inte får spela en allt för avgörande roll i upphandlingen. Leverantörerna menar på att det kan vara svårt att sätta ett generellt timpris för en viss kompetens eftersom priset ofta är baserat på vilken typ av tjänst eller uppdrag som avropas i varje enskilt fall. Samtliga leverantörer kan erbjuda antingen

löpande timpris eller en total kostnad för ett uppdrag men det sistnämnda kräver att avropsberättigad har en tydlig uppfattning om uppdragets omfattningen från början. Leverantörerna vidhåller dock att det alltid måste finnas en viss flexibilitet för tilläggskostnader eftersom förutsättningar kan ändras under arbetets gång vilket gör att det krävs mer arbete än vad som var planerat vid uppdragets start.

Strategisk anbudsgivning förkommer i branschen men onormalt låga anbud hör till ovanligheten.

Utformning av kommande upphandling

7.3.14 Vilka tilldelningskriterier anser ni är viktiga i kommande upphandling?

Samtliga leverantörer anser att tidigare erfarenhet och faktiska referenser är viktiga tilldelningskriterier. En leverantör menar på att man bör utvärdera referenser även i delområdena som är rangordnade.

En leverantör angav att policys och rutiner bör gå att utvärdera som kvalitet. Att begära in CV är ett sätt att få in kvalitet på kompetenser. Innehar personerna certifieringar? Kan aktuella medarbetare det som efterfrågas? Finns kompetensen? Och hur bemannar företaget upp om viss kompetens slutar eller saknas?

Ett nyckeltal skulle även kunna vara antal ärenden hos revisorsinspektionen, det finns statistik att tillgå på revisorsinspektionens hemsida.

7.3.15 Har ni några synpunkter/kommentarer kring att utvärdera case vilket man gjorde i föregående upphandling?

En leverantör föreslår att om man i kommande upphandling väljer att utvärdera case så bör den skriftliga uppgiften följas av en anbudspresentation. Att bara utvärdera case och inte följa upp det ytterligare ger ingen tydlig verklighetsbild av företaget och eftersom casen ofta är fiktiva är risken att det enbart blir en skrivtävling.

7.3.16 Finns det tjänster som bör läggas till eller tas bort i ett kommande ramavtal?

Några leverantörer anser att Kammarkollegiet inför en kommande upphandling bör lägga till tjänster för medvetenhet avseende risker. Det proaktiva arbetet blir allt viktigare, om man inte vet vad man ska skydda så vet man inte heller hur man ska skydda det.

En leverantör angav att leverantörsrevisioner är bredare och mer djupgående än avtalsuppföljning som delområdet benämns i nuvarande ramavtal.

En annan leverantör angav att det finns lösningar/system på marknaden som "flaggar" risker kopplat till avtalsparter för myndigheten som ett led i att ha koll på

leverantörsrisker. Det kan röra sig om information som framkommer i media exempelvis rörande part, på så vis kan man även ha koll på underleverantörer.

Granskningar för dataskyddsfrågor saknas i nuvarande ramavtal. Leverantörerna efterfrågar ett område som beaktar GDPR, dataskyddsfrågor och rådgivning inom dessa.

7.3.17 Vilka roller bör efterfrågas och hur definierar ni kompetensen för dessa roller?

Några leverantörer framförde att de i tidigare upphandling saknar en kompetensbeskrivning för kvalitetssäkring, främst inom området Internrevision. Vidare saknar man en beskrivning för rollen analytiker inom området Forensic, en konsult som kan analysera exempelvis stora mängder data.

7.3.18 Har det skett någon förändring avseende standarder, metoder och regelverk som kan vara viktiga för oss att beakta i en kommande upphandling?

IT-revision

Några leverantörer tog upp EU:s cybersäkerhetslag som kommer påverka området i stort. Även kravet vad gäller NIS 2 vilket innebär att även mindre organisationer kommer behöva ha ledningssystem för informationssäkerhet. Vad gäller GDPR så hade man tidigare 72 timmar på sig att rapportera en incident men enligt NIS 2 har man enbart 24 timmar på sig att rapportera vilket innebär att man kommer behöva arbeta väldigt strukturerat för att hinna, särskilt om en incident inträffar exempelvis under helgen eller ledigheter. Leverantörerna föreslår att projektet ska kika närmare på MSB:s säkerhetskrav vilka troligtvis kommer ändras och uppdateras beaktat situationen i världen.

Miljö och hållbarhet

Möjligheten att utföra ett yttrande enligt Rev12 upphör avseende företag som inte omfattas av lagkraven på upprättande av hållbarhetsrapport men som frivilligt väljer att upprätta en sådan motsvarande lagens krav. Datum för ikraftträdande av bestämmelsen är räkenskapsår som påbörjas den 1 januari 2022 eller senare.

7.3.19 I dagens ramavtal saknas klausuler för förseningsviten. Har ni några förslag på hur förseningsviten kan beräknas?

Leverantörerna anser att det finns en risk i att förseningsviten skapar större problem än nytta. Ofta hamnar man i en diskussion med beställare om vem som bär ansvaret för eventuellt försening vilket innebär att det behöver vara väldigt tydligt i avtalet vad som gäller i olika situationer.

En leverantör menar att det är relativt vanligt att förseningar beror på myndigheten som av olika anledningar behöver skjuta på ett uppdrag man avropat, vilket sätter

leverantörerna i en situation med allokerade resurser för en viss tidsperiod utan uppdrag. Vite för försening, om det blir aktuellt, borde således fungera åt båda hållen.

Övrigt

En leverantör framförde önskemål om att Kammarkollegiet ska ta fram en statistikmall inför kommande ramavtal för att underlätta för leverantörerna att faktiskt skicka in rätt statistik samt underlätta för Kammarkollegiet i den egna sammanställningen och analysen.

7.3.20 Sammanfattning av leverantörsmöten

Sammanfattningsvis är leverantörerna nöjda med nuvarande ramavtal. Utifrån mötena konstaterar projektgruppen att det inte kommer krävas några större justeringar gällande upphandlingsföremål bortsett från omfattningen i form av ett utökad tjänsteutbud.

Samtliga leverantörer angav att det bör vara större fokus på kvalitet än pris i en eventuellt kommande ramavtalsupphandling. Samtliga leverantörer vill att Kammarkollegiet i största möjliga mån undviker att hamna i en situation där priset blir den avgörande faktorn.

7.4 Möte med branschorganisation

7.4.1 Om branschorganisationen

The IIA Sweden är en del av den internationella branschorganisationen The Institute of Internal auditors (IIA). IIA Sweden har över ca 750 medlemmar som arbetar med internrevision, internkontroll, IT-revision, utbildning och säkerhet både privat och i offentlig sektor. Medlemskapet är personligt vilket innebär att det är den enskilt anställda som är medlem och inte bolaget eller myndigheten. Avgiften för medlemskapet står ofta bolaget för och är uppbyggd av två delar, en serviceavgift och en medlemsavgift. Föreningen är verksam för att stödja professionen och kompetensutveckla Sveriges internrevisorer.

Branschorganisationen bedriver även näringslivsverksamhet eftersom de säljer både utbildningar och extern kvalitetssäkring.

7.4.2 Mötets viktigaste frågor

Intresset för tjänsterna ökar och i takt med det upplever organisationen att det är mindre statistiskt, att kompetensen ökar och konsulterna generellt sett blir alltmer kompetenta inom olika områden. Organisationen ser svårigheter i branschen med att tillhandahålla revisorer

med IT-kompetens, särskilt de med helikopterperspektiv på IT-frågor som i grunden är generella revisorer.

Marknaden växer, man ser högre efterfrågan på tjänster som rör cybersäkerhet och Environmental Social Governance (ESG) som är ett brett begrepp för hållbarhet.

Inom offentlig sektor efterfrågas det mycket IT-revision och extern kvalitetssäkring. En del myndigheter behöver säkerhetsklassade konsulter vilket försvårar om man skulle behöva ta in konsulter från utlandet.

Företagen är ofta säkerhetsklassade men myndigheterna gör sedan en särskild säkerhetsklassning för specifika personer/konsulter.

Organisationen förutspår att det kommer bli en allt större efterfrågan på tjänster där man mäter riskområden och för att säkerställa kompetensförsörjning s.k. Human talent. Om myndigheten inte har rätt kompetenser inhouse behöver kompetensen upphandlas och då krävs rätt kompetens för att veta hur kraven ska ställas i upphandlingen.

Det är viktigt att i en upphandling vara tydlig med vilka certifieringar som krävs för de olika rollerna samt kompetensen bakom rollerna. Att ställa rätt kompetenskrav är viktigt för att ha möjlighet att erhålla precis rätt kompetens för det specifika granskningsarbetet.

8 Omvärldsanalys

Marknaden för och tjänsterna inom området Revision och granskningstjänster har påverkats på en rad olika sätt av omvärldssituationen med kriget i Ukraina och pandemin som största påverkansfaktorer. Den osäkerhet som just nu råder i världen gör att många blir medvetna om säkerhet och att identifiera olika risker kopplat till den verksamhet som man befinner sig i.

Att tidigt identifiera brister eller sårbarheter i en verksamhet skapar medvetenhet och en möjlighet att arbeta proaktivt för att undvika situationer där verksamheter påverkas negativt. Bedrägeriärenden ökar och branschen förutspår att den trenden kommer fortsätta. Likaså ökar efterfrågan på revisioner kopplade till verksamheternas IT-miljö.

9 Relevant lagstiftning, föreskrifter och allmänna råd

- **Lag (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism**
- **Säkerhetsskyddslag (2018:585)**
- **Lag (2021:890) om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden**

De grundläggande reglerna om revisorer finns i revisorslagen (2001:883). De grundläggande reglerna om revision finns bland annat i aktiebolagslagen (2005:551), revisionslagen (1999:1079), försäkringsrörelselagen (2010:2043) och lagen om bank- och finansieringsrörelse (2004:297). Dessa grundläggande regler kompletteras med normer som utvecklas inom ramen för god revisorssed och god revisions sed.

9.1 Moms

Momssatsen för revision och revisionsarvode är normalt 25 % och avdragsgill som ingående moms för en momsregistrerad fysisk eller juridisk person.

10 Hållbarhet

10.1 Inledning

Med hållbar offentlig upphandling menas att offentlig sektor tillgodoser sitt behov av varor och tjänster på ett sätt som säkerställer den goda affären sett till hela livscykeln. Hänsyn ska inte bara tas till de fördelar som uppstår för organisationen utan även till samhället i sin helhet, samtidigt som anskaffningen görs på ett sätt som minimerar skador på miljön.

Kammarkollegiets målsättning är att inom ramen för verksamhetens uppdrag, offentlig sektors behov och lagstiftningens möjligheter, på ett ansvarfullt sätt beakta miljö och sociala hänsyn vid upphandling och förvaltning av de statliga ramavtalen. De statliga ramavtalen ska bidra till att offentlig sektor kan möta de mål som satts i den nationella upphandlingsstrategin, Agenda 2030 och de nationella miljömålen.

Förutsättningarna för hållbarhetskrav varierar dock mellan de olika ramavtalsområdena och branscherna. I förstudiearbetet utreds därför vilket behov av hänsyn till de olika hållbarhetsdimensionerna som behöver tas för att möta olika strategiska mål men även de risker som finns inom det specifika ramavtalsområdet.

Av 4 kap. 3 § lagen (2016:1145) om offentlig upphandling (LOU) framgår att en upphandlande myndighet bör beakta miljöhänsyn, sociala och arbetsrättsliga hänsyn vid offentlig upphandling om upphandlingens art motiverar detta. Hållbarhetshänsyn kan tas i alla delar av en upphandling, dvs. som kvalificeringskrav (t.ex. krav på miljöledningssystem), som tekniska krav (t.ex. krav på viss märkning eller certifiering), eller som kontraktsvillkor (t.ex. arbetsrättsliga villkor).

Av 17 kap. 4 § LOU framgår vilka skyldigheter en upphandlande myndighet har att kräva att leverantören fullgör kontraktet i enlighet med ILO:s kärnkonventioner. Detta gäller i de fall svensk arbetsrätt inte är tillämplig.

Av 9 kap. 2 § LOU framgår att när det som anskaffas ska användas av fysiska personer ska de tekniska specifikationerna bestämmas med beaktande av samtliga användares behov, vilket innebär att en upphandlande myndighet i vissa fall är skyldig att beakta tillgänglighet i upphandlingen.

Nedan redovisas vilka analyser gällande hållbarhetshänsyn (miljö, och sociala krav samt tillgänglighet) som genomförts för det aktuella ramavtalsområdet.

10.2 Miljökrav

Generellt bör ramavtalsleverantörerna inom detta, liksom i övriga, ramavtalsområden kontinuerligt arbeta med att förbättra och ta hänsyn till miljöaspekter för att förebygga och

undvika negativ miljöpåverkan. Det handlar om åtgärder för att minska konsumtion och onödig användning av negativt miljöpåverkande resurser som elektricitet, resor, papper och liknande.

10.3 Sociala krav

Med sociala krav avses villkor om lön, semester och arbetstid vilka de arbetstagare som utför uppdraget minst ska tillförsäkras. Beslut om och i så fall vilka sociala krav ska ställas i en upphandling ska förgås av en så kallad behövlighetsbedömning. I denna görs analys av risken för oskäliga arbetsvillkor i den aktuella upphandlingen, samt i förlängningen risken för att konkurrensen snedvrids. Villkoren ska ha en anknytning till det som upphandlas, och vara proportionerliga. Kraven gäller även underleverantörer som direkt medverkar till att fullgöra kontraktet.

10.3.1 Obligatorisk behövlighetsbedömning

Upphandlande myndighet ska vid direktivstyrda upphandlingar alltid överväga att kräva att ramavtalsleverantören fullgör kontraktet enligt angivna villkor om lön, semester och arbetstid, vilket arbetstagare som utför kontraktet minst ska tillförsäkras.

Utifrån resultatet i förstudien anser Kammarkollegiet att risken för oskäliga arbetsvillkor för de som arbetar med revision och granskningstjänster är mycket låg. Arbetet utförs av kvalificerad personal som är högt efterfrågad och måste erbjudas goda villkor för att rekryteras och behållas. Under förstudien har ingen information eller indikationer av något slag gällande arbetsrättsliga problem inom branschen framkommit.

Kammarkollegiet anser därmed att det inte föreligger risk för oskäliga arbetsvillkor eller att andra omständigheter som medför att det är behövligt att ställa särskilda arbetsrättsliga villkor.

10.4 Tillgänglighetskrav

Kammarkollegiet eftersträvar att de varor och tjänster som avropas från de statliga ramavtalen ska vara tillgängliga och användbara för alla, oavsett funktionsförmåga. En bättre funktion och utformning av tjänster i samhället gynnar alla, inte bara personer med funktionsvariationer.

11 Säkerhet

11.1 Informationssäkerhet

Informationssäkerhet handlar framför allt om att hindra information från att läcka ut, förvanskas och förstöras. Det handlar också om att rätt information ska finnas tillgänglig för rätt personer, och i rätt tid. Information ska inte kunna hamna i orätta händer och missbrukas. De registrerade ska veta vem som använder deras personuppgifter och varför.

Behovet av en förbättrad hantering av information ur ett säkerhetsperspektiv inom offentlig förvaltning är väldokumenterad.

En upphandling inom Revision och granskningstjänster ska ge goda förutsättningar för avropsberättigade organisationer att ställa relevanta informationssäkerhetskrav och hantera sin information på ett säkerhetsmässigt lämpligt sätt.

11.1.1 Säkerhetsskydd och Säkerhetsskyddsavtal

Verksamhet som omfattas av säkerhetsskyddslagen (2018:585) ska ha det säkerhetsskydd som behövs med hänsyn till verksamhetens art, omfattning och övriga omständigheter. Ansvar för säkerhetsskyddet ligger hos den som är verksamhetsansvarig. När det i utförandet av en tjänst förekommer uppgifter som med hänsyn till Sveriges säkerhet omfattas av sekretess (hemliga uppgifter) har staten, kommunerna och regionerna ansvaret för att det finns ett fullgott säkerhetsskydd hos leverantören.

För att tillgodose kravet på säkerhetsskydd när sådan verksamhet utförs på uppdrag av en myndighet, ska den uppdragsgivande myndigheten träffa ett skriftligt avtal – säkerhetsskyddsavtal – med ramavtalsleverantören om det säkerhetsskydd som behövs i det enskilda fallet. Vid de ramavtal där behov av säkerhetsavtal föreligger bör en sådan möjlighet anges i ramavtalet.

I förstudien har det framkommit att det finns intresse hos myndigheterna att ställa säkerhetskrav på leverantörerna eftersom leverantörerna i vissa fall befinner sig i myndigheternas lokaler och/eller får tillgång till mycket känslig information. Sådana krav kommer därför högst troligt att ställas, det exakta innehållet i dessa kommer att utformas i kommande upphandling.

11.1.2 Dataskydd

Dataskyddsförordningen (GDPR, The General Data Protection Regulation) gäller i hela EU och har till syfte att skapa en enhetlig och likvärdig nivå för skyddet av personuppgifter så att det fria flödet av uppgifter inom EU inte hindras.

Utifrån vad som framkommit under förstudien är utgångspunkten att ramavtalsleverantörer i ett eventuellt kommande ramavtal inte enbart kommer att behandla personuppgifter såsom personuppgiftsansvariga. Detta innebär att ett personuppgiftsbiträdesavtal kan komma att behöva tecknas vid anskaffning från ramavtal inom området. I ramavtalsupphandlingen medför detta att personuppgiftsbiträdesavtal bör biläggas samt att möjliga kravställningar enligt dataskyddsförordningen ska beaktas.

12 E-handel

Med elektronisk handel (e-handel) menas ett sätt att skapa en effektiv inköpsprocess med IT som stöd. Elektronisk affärskommunikation ersätter den pappersbaserade kommunikationen. Avtal, leverantörer, priser m.m. blir lättillgängliga för de som ska beställa varor och tjänster, därför att avrop/beställningar och fakturahanteringen kan ske elektroniskt. E-handel enligt denna definition förutsätter att köparen hanterar sin elektroniska affärskommunikation via sitt e-handelssystem. Att en enskild handläggare inom köparens organisation gör inköp i en leverantörs webbshop via ett individuellt inloggningskonto betraktas inte som e-handel.

Målsättningen är att de leverantörer som tecknar statliga ramavtal med Kammarkollegiet ska medverka till att avropande myndigheter kan tillämpa e-handel och därmed leva upp till strategi, förordning och lagstiftning.

Förutsättningarna för att tillämpa e-handel varierar mellan olika ramavtalsområden och branscher. I förstudiearbetet utreds därför förutsättningarna för e-handel för det aktuella ramavtalsområdet. Den 1 april 2019 blev det lag på att alla inköp i offentlig sektor ska faktureras med e-faktura.

13 Utvecklingsområden och förändringsbehov i en kommande upphandling

Eftersom ramavtalet på det stora hela fungerat väl för både avropsberättigade och ramavtalsleverantörer ser projektgruppen ingen anledning till att ta ett stort omtag och göra stora förändringar inför kommande ramavtalsperiod. Det finns några delar som kan förbättras och småjusteringar i form av nya tjänster eller nya standarder att beakta och dessa beskrivs i korthet nedan.

Inför kommande upphandling föreslår projektgruppen att man öppnar upp för att anta fler leverantörer per delområde för att säkerställa leverans så långt möjligt. Därtill har det kommit önskemål från avropsberättigade att kunna teckna leveransavtal som sträcker sig över en längre period. Eftersom myndigheternas revisionsplaner fastställs för ett år i taget ser projektet inga hinder för att teckna leveransavtal för tjänsterna med anledning av att det är tydligt från början vad avropsberättigad avser köpa under leveransavtalets löptid.

Vidare har projektgruppen för avsikt att inkludera en skrivning avseende lagen om penningtvätt i kommande ramavtal. Denna lag är branschen nödgade att följa och det har i vissa fall uppstått problem gällande lagen i kommunikation med avropsberättigade. Det bör bli tydligare för alla parter vad som gäller om detta redan från början finns reglerat i ramavtalet.

Projektgruppen har under förstudien blivit uppmärksammade på en del nya eller förändrade standarder och lagkrav som troligtvis kommer behöva beaktas i kommande upphandling, ett sådant är visseblåsardirektivet. Projektgruppen kommer under framtagande av upphandlingsdokumentet undersöka vidare och uppdatera skrivningarna från föregående upphandling så att dessa stämmer överens med hur det ser ut i dagsläget.

Det har kommit till projektgruppens kännedom att avropsberättigade har behov av tjänster som inte inkluderas i nuvarande ramavtal. Med anledning av det kommer tjänsteutbudet på området utökas något i kommande upphandling, några exempel på sånt som efterfrågas är proaktivt arbete inom exempelvis IT revision och Forensic med även revisioner gällande GDPR och dataskyddsfrågor.

Därtill har projektgruppen för avsikt att tillsammans med ramavtalsförvaltaren för området ta fram en mall för insamling av statistik för att underlätta för alla parter vid rapportering och sammanställning.

Projektgruppen arbetar på en utvärderingsmodell för att kunna utvärdera kvalitet och säkerställa kompetenser. Denna utvärderingsmodell kommer projektet fortsätta utveckla under tiden för framtagande av upphandlingsdokument.

14 Slutsatser

Projektgruppen anser att kriterierna för att genomföra en ny upphandling är uppfyllda och rekommenderar att en ny upphandling genomförs inom området revision och granskningstjänster.

15 Källförteckning

15.1 Möten med myndigheter

- Pensionsmyndigheten
- FMV
- Naturvårdsverket
- Kronofogden
- Vinnova

15.2 Möten med leverantörer

- Ernst & Young
- KPMG
- Deloitte
- Nixu
- Transcendent group

15.3 Enkätutskick till myndigheter

Myndighetsenkäten för förstudien avseende Revision och granskningstjänster skickades ut till 216 avropsberättigade myndigheter. Enkäten besvarades av 137 respondenter, vilket ger en svarsfrekvens på 63,4%.

16 Bilagor

Bilaga myndighetsenkät.pdf